

ALTE PERSONAJE PREZENTE ÎN TEXTELE CEREMONIALE DIN OBICEIUL COLINDATULUI ÎN VALEA ALMĂJULUI, JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN *

Maria VÂTCĂ
(Universitatea de Vest din Timișoara)

vatcamaria@yahoo.com

Other Characters Present in the Ceremonial Texts of the Carolling Customs in Almăj Valley, Caraș-Severin County

The aim of this study is to examine a few characters that are found in the ceremonial texts (carols, Christmas carols) which belong to the carolling customs from Almăj Valley, Caraș-Severin County, practised during the winter holidays. We will not refer to the biblical characters encountered in the lyrical creation, which are specific to the custom we have mentioned, but to a few characters belonging either to the ecclesiastical space, like Saint Basil (the Great) – also known in this area under the name of *Holy New Year* –, or to the Romanian tradition: old Claus (Santa Claus), the host / the hosts (“the squires”, the vigorous, Nicholas, George – prototype of host-son). Due to the fact that these lyrical creations are part of the oral culture, and, therefore, they have been transmitted from generation to generation verbally, the names of the characters are various (for example, *Micolaie*, *Ghiorgh(i)e*, *Taica Crăciun*, *Sfântu Anu-nou*). Also noteworthy is the fact that, through their involvement both in the specific practices of this period and in the action presented in ceremonial texts, they undergo a series of adaptations to the local area (for example, they eat together during holidays and on feasts); at the same time, they appear alongside some of the biblical figures, although they obviously belong to different historical periods or are related to certain well-known legends. All the above-mentioned aspects are worth discussing, especially given the fact that the involvement of the characters in the action of the texts or in the specified manifestations does not have a predominantly Christian connotation, but rather a secular traditional one.

Keywords: *traditional culture; symbol; carolling; Almăj Valley; custom; carol*

În cadrul vieții tradiționale, toate obiceiurile îndeplinesc funcții multiple: socială, economică, ceremonială, artistică, dar și sacră (Boldureanu 2008: 49). Dintre acestea, prima – cea mai importantă – este aceea de stabilire a unor „relații între om și o forță supranaturală, nedefinită, sau aceea de influențare a relațiilor interumane”, având „un impact direct asupra vieții omenești” (Papană 2006: 4). O altă funcție importantă este cea cultural-estetică (privind latura spectaculară a obiceiurilor tradiționale), precum și cea de comunicare în timp (de transmitere a unui mesaj generațiilor următoare prin intermediul obiceiului).

După cum au constatat cercetătorii în domeniu, în sincretismul obiceiurilor de iarnă pot fi reperate o serie de elemente de factură precreștină sau creștină, al căror sens inițial, odată cu trecerea timpului, s-a estompat într-o anumită măsură, conservându-se, la ora actuală, doar la nivel de manifestare de tip tradițional.

Fenomenul colindatului, acel „complex ceremonial” din cadrul obiceiurilor de iarnă, face parte din genul ritual al folclorului, gen ce cuprinde poezia obiceiurilor (componenta literară) și îndeplinește mai multe funcții: o funcție augurală (de prevestire, urări de sănătate), o funcție apotropaică (de alungare a răului) și o funcție propițiatorie (de îmlânzire, protecție din partea soartei) (Boldureanu 2008: 76-77).

Deoarece obiceiul colindatului în sine prezintă un caracter de urare, textele implicate în acest obicei, colindele propriu-zise, sunt caracterizate „printr-o mare varietate tematică și imagistică, determinată de caracterul individualizat al urării” (Pop, Ruxăndoiu 1978: 156). Ele „mobilizează forța magică a cuvântului”, repetarea lor an de an, de sărbătoarea Crăciunului, având rolul de a redefini lumea (Hedeșan 2005: 50). Menționăm însă că aceste texte ceremoniale nu apar doar în cadrul obiceiurilor de iarnă (Ghinoiu 2004: 150).

Colinda, a cărei apariție a avut la bază un „nucleu arhetipal”, dezvăluie o serie de „elemente relictuale aparținând unei mentalități arhaice. În evoluția ei diacronică, această

mentalitate s-a prelungit și s-a cristalizat prin stratificări succesive într-o mentalitate de tip folcloric, din care colinda, ca datină, a preluat elemente ale spiritualității romane și, ulterior, ale creștinismului originar de expresie latină” (Trifan 2008: 7).

Narațiunea colindului este, deseori, situată la granița dintre real și fantastic, personajele sau temele fiind plasate într-un timp nedeterminat. Excepție fac colindele cu tematică creștină, unde esențial este mesajul, care prezintă nu dogma în sine, ci principiul moralizator, „cel de influențare în bine a vieții comunitare” (Papană 2004: 43).

În lucrarea de față ne vom opri la câteva personaje prezente în textele ceremoniale (colinde, cântece de stea) integrate în obiceiul colindatului din Valea Almăjului, județul Caraș-Severin, practicat în perioada sărbătorilor de iarnă. Nu ne vom referi la personajele biblice întâlnite în creațiile specifice obiceiului amintit, ci la câteva dintre cele care aparțin fie spațiului bisericesc, cum ar fi Sfântul Vasile (cel Mare) – cunoscut în zonă și sub numele de *Sfântul Anul Nou* –, fie celui tradițional românesc: bătrânul Crăciun (Moș Crăciun), gazda / gazdele („boierii”, voinicul, Nicolae, Gheorghe – prototip al gazdei-fecior).

Demn de semnalat este faptul că, până prin 1948, în Valea Almăjului exista o practică solidă (în special sub aspect religios) a obiceiului colindatului, estompată mult până în 1990 și după aceea. Există localități care au păstrat obiceiul, restricțiile manifestându-se doar în ce privește textele ceremoniale, dar și acelea se colindau pe ascuns la cei ce le solicitau, cu precădere la cei bătrâni, care cunoșteau vechile practici.

SFÂNTUL VASILE. Cunoscut și sub numele de *Vasile cel Mare*, a fost arhiepiscopul Cesareii Capadociei (Bălan Mihailovici 2003: 603), scriitor și organizator al monahismului, considerat unul dintre cei mai importanți părinți ai Bisericii (Branîște, Branîște 2001: 516). Alături de Grigorie de Nazianz și Ioan Gură de Aur, cei trei sunt cunoscuți sub numele de *Sfinții Trei Ierarhi* (în Valea Almăjului – „Trăierași”), prăznuiți în data de 30 ianuarie.

În credința populară apare și sub numele de *Sânvăsii* – o divinitate folclorică extrem de complexă. Tot în spațiul tradițional se spune că în noaptea Sfântului Vasile (1 ianuarie) se deschide cerul (Aga 2005: 406), moment când sunt întreprinse o serie de practici magice. Principalele datini din această seară se leagă strâns de obiceiurile agrare de primăvară – în Valea Almăjului, de exemplu, *calendarul de ceapă* –, dar există și alte manifestări de ghicire a viitorului, a ursitei (Evseev 2007: 539) – ridicatul „taierilor”; acesta constă în ascunderea sub mai multe farfurii (minimum trei) a unor obiecte precum: oglindă, pieptene, creion, mămăligă, cărbune, dulceață, boabe de fasole, zahăr, bani etc. În funcție de ce se nimerea a fi sub farfuria ridicată de fiecare copil, se defineau trăsăturile celui / celei ursit(e), simbol al viitoareii perechi: oglinda – frumusețe, pieptenele – dichiseală sau dinți mari, creionul – om cu carte, mămăligă – om flămând toată viața, cărbunele – brunet etc.

În colindele din Almăj, acest personaj apare sub numele de „Sfântu Anu Nou”, după cum se constată și într-un text cules din Bozovici, unde, alături de el, sunt înșiruite și alte personaje biblice: „Lîngă Sfîntu Anu-nou, / Ședze Sfîntu Ion. / Cîntaț, dom-mari, cîntaț, / Și la Țîgañ daț.” (Petrovici 1935: 41)¹ (colind din Bozovici); „Iși, aișia, Doamnie-aiși, (bis) (a) / Iest'o masă marie-ncinsă, / [...] / Șăgia bătrînul Crășiunu. (bis) / După bătrînul Crășiunu (bis) / Șăgia Sfîntul Anu Nou. (bis) / După Sfîntul Anu Nou (bis) / Șăgia Sfîntul Sînciionu.” (Ursu 1958: 169). Acest colind e cunoscut și în altă variantă: „Șagie bătrînul Crășiunî. (bis) / Lîngă bătrînul Crășiunî. (bis) / (B) Șagie Sfîntul Anul Nouî. (bis) / Lîngă Sfîntul Anul Nouî (bis) / (A) Șagie Sfîntu Sîmcionî. (bis)” (Ursu 1958: 170); „Lîngă bătrînu(l) Crăciun (bis) / Ședea Sfîntu(l) Vasilie, (bis) / Lîngă Sfîntu(l) Vasilie (bis) / Ședea Sfîntu Sfîntu Ion (bis)”².

BĂTRÂNUL CRĂCIUN (MOȘ CRĂCIUN, TAICA CRĂCIUN). Moș Crăciun, personaj cunoscut în Almăj sub numele de „Taica Crăciun”, este un „pseudomit familial modern, lipsit de

¹ Precizăm că, în lucrarea de față, redarea fonetică a textelor este aproximativă, cu respectarea scrierii cu *î* a textelor culese de Emil Petrovici și de Nicolae Ursu.

² Nicolae Piescu, 83 de ani, cântăreț de strană, Bozovici.

sacralitatea religioasă a sărbătorii creștine, pe care o însoțește, fiind probabil de origine livrescă relativ recentă (după franc. *Père Noël*)” (Kernbach 1995: 126).

În Almăj, acesta, îmbrăcat tradițional („românește”) – în cojoc de oaie întors pe dos, cu barbă și mustăți de lână, cu o bătă în mână –, venea odinioară la fiecare casă unde erau copii, fie pentru a-i răsplăti pe cei cuminți, fie ca să-i vadă pe copiii răi, spre a le smulge promisiunea că vor fi ascultători. De regulă, cel care se deghiza în „Taica Crăciun” era un membru al familiei ori cineva dintre vecini, prototipul unui bătrân oarecare al satului almăjan. Pentru a primi darurile (nuci, mere, ciorapi, mănuși, căciuli, opinci) de la Moș Crăciun, fetele arătau că se pricep la lucrul de mână, iar băieții spuneau, în mod obișnuit, o rugăciune (Andrei 2007: 225-226). Așadar, obiceiul avea un rol mai mult moralizator; prin această practică, cei mici erau oprți de la anumite deprinderi: furat, mințit, suptul degetelor (Panduru 2004: 93). În Almăjul de azi, Moș Crăciun este îmbrăcat în bine-cunoscutele haine roșii, în conformitate cu personajul specific lumii moderne. El vine, pe rând, la fiecare familie sau împarte daruri la serbările organizate în instituțiile de învățământ ori în biserici. Pentru întâmpinarea acestui personaj există un cântec specific de Crăciun, cu circulație în toate zonele țării – *Moș Crăciun cu plete dalbe*.

Prezența lui în zonă se poate identifica și în textele ceremoniale, nu doar în obicei. În exemplele pe care le vom nota, semnalăm plasarea lui lângă alte personaje biblice, din istoria Bisericii ori din spațiul rural tradițional (Dumnezeu, Maica Domnului, Sfântul Ioan Botezătorul, Sfântul Vasile, dar și boierii – prototip al gazdei); uneori, el deține rolul de călăuză sau de gazdă, fiindu-i oferit locul de cinste din capul mesei: „Iest-o masă mare-ncinsă. / (A) Dă boieri, Doamnă-i cuprinsă (bis) / Dar la jîlț-âl măi dintîi (bis) / (B) Șagie bunul Dumniędzău (bis) / Lîngă bunul Dumniędzău (bis) / (A) Șagie Maica Prieșiestă, re. (bis) / Lîngă Maica Prieșiestă, re (bis) / (A) Șagie **bătrînul Crășiunî**. (bis) / Lîngă **bătrînul Crășiunî**. (bis) / (B) Șagie Sfîntul Anul Nouî. (bis) / [...] / Grăi **bătrînu Crășiunî**: (bis) / (B) Io-s bătrîn și dă dămulfî (bis) / Cîn'Tu, Doamnă, ci-ai născutî, (bis) / (B) Ș-încă io ci-am sprijonitî (bis) / 'N ciasta poală dă vășmînt. (bis) / (A) La rîu la Iordan ci-am dusî, (bis) / Frumos nume că ț-am pusî, (bis) / (B) Ț-am pus bunul Dumniędzăuî, (bis) / Sus la Rusalim ci-am dus, (bis) / (B) Și-acolo să-m stăpîniești (bis) / Ș-încă jios să potriviești. (bis)” (Ursu 1958: 170). Versurile sugerează că bătrînul Crăciun este cel ce L-a sprijinit pe Iisus la nașterea Sa, ducându-L în propria-i haină la râul Iordan pentru a-L boteza; textul sacru se apropie, astfel, în mod surprinzător, de mentalul tradițional al comunității sătești. O altă variantă a aceluiași colind a fost culeasă tot din Bozovici: „Șăgia bunul Dumniędzău. (bis) / După bunul Dumniędzău (bis) / Șăgia **bătrînul Crășiunu**. (bis) / După **bătrînul Crășiunu** (bis) / Șăgia Sfîntul Anu Nou. (bis)” (Ursu 1958: 169).

Într-un alt colind din Prilipeț, remarcăm faptul (relevat și într-un exemplu de mai sus) că bătrînului Crăciun îi este atribuit rolul de naș – cel care îi dă numele lui Iisus în urma botezului la râul Iordan –, act asemănător cu cel din tradiția ortodoxă, când la botezul nou-născutului se obișnuiește și oferirea unui nume de botez, pe lângă cel existent: „Iar în jălțul măi dintîiu (bis) / (A) Șagie **bătrînul Crășiun**. / Lîngă **bătrînul Crăciunu** (bis) / Șăgia Sfîntul Anul Nou. / [...] / (B) Grăia **bătrînul Crășiunu**: (bis) / Ieu-s bătrîn și dă dămulf. / Cîn'Tu, Doamnă, ci-ai născuto, / Io-m brață ci-am sprijînit. / (B) La rîu la Iordan ci-am dusî, (bis) / Frumos numie șie ț-am pus? / Ț-am pus numie Isus Cristosu (bis) / Să-m fii, gazdo, sănătos (bis)” (Ursu 1958: 171). Semnalăm, și în această variantă, rolul lui Crăciun de a-L sprijini pe Iisus la naștere, ceea ce amintește de credința populară că bătrînul Crăciun trăia înainte de a Se naște Iisus. De asemenea, ierarhizarea sfinților nu este cea canonică: bătrînul Crăciun stă în frunte, poate datorită vârstei sau faptului că el dă numele Pruncului.

Aceeași variantă a colindei de mai sus am cules-o, în urma unor anchete recente, din localitatea Bozovici: „Iar la jălțul cel dintîi (bis) / Ședea **bătrînu Crăciun** (bis) / – Io-s bătrîn și de demulf, (bis) / 'N astă poală Te-am primit; (bis) / Lîngă **bătrînu Crăciun** (bis) / Ședea Sfântu Vasilie (bis)”¹.

¹ Idem.

Un alt text în care apare numele în discuție era cunoscut odinioară în Prilipeț, dar astăzi nu se mai întrebuițează: „**Crăciune, Moș bătrâne**, / saltă cu noi foarte bine, / Cristos astăzi s-a născut, / craii steauă au văzut.”¹. O altă variantă a acestui text, din localitatea Borloveni, a fost culeasă și publicată de Nicolae Ursu: „**Crăciune, moș bătrîne**, / Salt-acum și te bucură foarte bine, / Că astăzi ni s-a născut / Cristos cel făr' de-nceput.” (Ursu 1958: 173).

*

Pe lângă figurile biblice ori din istoria Bisericii, în colindele almăjene mai apar și alte tipuri de personaje: gazda / gazdele, colindătorii, voinicul, fata ori nume proprii precum *Nicolae* sau *Gheorghe*.

Referindu-ne la prima categorie enumerată mai sus – **GAZDA / GAZDELE** –, aceasta este redată și prin alți termeni, cum ar fi *găzdărița*, (*mari*) *boieri*, *dom-mari*. Vom cita în continuare câteva fragmente din textele specifice colindatului în Almăj, în care apar termenii în discuție: „Săriț, **gazdo**, dă ni-l daț. / Bună dzîua lu Ažun, / Că-i mai bun-a lu Crăsun. / Slobódzî-*ne*, **gazdo**” (Petrovici 1935: 40) (colind din Șopotu-Nou); „Lîngă Sfîntu Anu-nou, / Ședze Sfîntu Ion. / Cîntaț, **dom-mari**, cîntaț, / Și la Țîgañ daț.” (Petrovici 1935: 41) (colind din Bozovici); „Dă-ne, **gazdă**, colăcelu, / *Domnului, Domnului, Doamne*, / Să-ți trăiască micucelu, *Domnului, Domn.*”² (colind din Dalboșeț); „Sculaț, sculaț, **mari boieri**, (bis) / Vă vin jîuni colindători. (bis) / V-or cînta, v-or colinda, *rîe*, (bis) / **Mari boieri** că să scula, *rîe* (bis) / [...] / Să fi, **gazdo**, sănătosî (bis) / Dă vîestea lu'sus Crîestosî. (bis)” (Ursu 1958: 164) (colind din Gârbovăț); „Să-l fiț, **gazdo**, sănătosî (bis) / Ca dîn vîesta lu Cristosî. (bis)” (Ursu 1958: 168) (colind din Bozovici); „Iși, aișia, Doamnîe-aiși, (bis) (a) / Iest'o masă marîe-ncinsă, / Dă **boieri**, Doamnîe, cuprins'.” (Ursu 1958: 169) (colind din Bozovici); „(A) Ici, aici aceasta curcîe, (bis) / Mult mi-s nalcîe, minunacîe, (bis) / (B) Iară-nluntru ci-ne-m îeste, (bis) / Iest-o masă mare-ncinsă. / (A) Gîe **boieri**, Doamnîe-i cuprinsă (de trei ori)” (Ursu 1958: 171) (colind din Prilipeț); „Aicea, Doamne, aicea, / Este-o masă mare-ntinsă / De **gazde**, Doamne, cuprinsă (bis) / [...] / Rămâi, **gazdă**, sănătos / Și cu gloate, și cu toți (bis)”³ (colind din Bozovici). În aceste ultime exemple, remarcăm descrierea unui interior fabulos, hiperbolizat (cu o masă mare întinsă), al gospodăriei tradiționale (unicizată prin folosirea adverbului de loc *aici*), ce relevă „o ierarhie de la sacru la profan” care unește „în chip neașteptat de familiar” personajele sfinte cu cele pământești („boierii”) (Bîrlea 1981: 349). Acest motiv prezent în textele almăjene nu este unic în spațiul românesc, cercetătorii semnalându-l și alte părți ale țării (de exemplu, în Mureș).

Pe lângă frecvența deosebită a acestui termen ce desemnează unii dintre actanții principali ai obiceiului colindatului – gazdele –, în colindele din zona Almăjului, semnalăm apariția izolată a unor termeni cu tentă arhaică sau populară, cum sunt și cei evidențiați în exemplul următor: „Să trăiască **găzdărița**, / să ne împle cotărița, / să trăiască **moșu**?, / să ne împle coșu?. / La anu' și la mulți ani!”⁴. Remarcăm, în acest colind cântat de copiii din Dalboșeț, numirea specifică și diferențiată a gazdelor – stăpâna casei și bătrânul familiei.

Tot o ocurență unică (până la stadiul actual al cercetării noastre) are substantivul *voinic* (cu forma sa diminutivată) – prototip al tânărului necăsătorit, în curs de a fi inițiat, ceea ce explică încadrarea colindei în tipologia celor pentru june: „La tulpina vițî ei (bis) / Cură vinu niegrișorî. (bis) / ... / Să-ț fie dă binîe, **voinițele!**”⁵ (Ursu 1958: 165).

După cum au arătat unii cercetători, pe lângă colindele specifice anumitor funcții tradiționale ale satului (primar, preot), există și altele care, în anumite regiuni, au primit funcție onomastică, prin integrarea unor nume (*Petru, Maria, Ilie* etc.) (Bîrlea 1981: 308).

Ca nume proprii, specifice onomasticii tradiționale românești, le reținem pe cele de *Nicolae* și *Gheorghe* (în pronunții locale – *Micola(i)e* și *Ghiorgh(i)e*): „**Micolae** călărieșcîe, /

¹ Nicolae Andrei, 63 de ani, profesor, Bănia, născut la Prilipeț.

² Ion Băcilă, 82 de ani, rapsod, fost dirijor al corului Bisericii Ortodoxe din Dalboșeț.

³ Nicolae Piescu, 83 de ani, cântăreț de strană, Bozovici.

⁴ Florina-Maria Băcilă, 36 de ani, profesoară, Timișoara, originară din Dalboșeț.

⁵ Cu mențiunea autorului: „Vers vorbit.” (Ursu 1958: 165).

Măru-ăl cu flori dalbe, / Micolaie călărieșci'. / Călărieșcie-n chip domnieșcie, / Măru-ăl cu flori dalbe, / [...] / O fică dă crai trișia, *rie*, (bis) / Pă **Micolaie**-l vîegia, *rie*, (bis) / Și cu șie nîe dăruia, *rie?* (bis)” (Ursu 1958: 167) (colind din Gârbovăț); o variantă a aceluiași colind se regăsește și în Bănia, dar cu modificarea numelui propriu (probabil, în funcție de feciorul-gazdă colindat): „D-în curcie la **Ghiorghe** Vodă, / *Mărul cu flori dalbe, / D-în curcie la Ghiorghe* Vod', / Trieșie **Gheorghie**, călărieșcie, / *Mărul cu flori dalbe, / Călărieșcie-n chip domnieșci' // O fică dă crai trișia, re, / Cîn' pră Ghiorgie mi-l vegia, / Da cu cîe mi-l dăruia, *re?*” (Ursu 1958: 167). Prezența substantivului *vodă* în vecinătatea numelui *Gheorghe*, cu inflexiuni în istoria autohtonă (în corelație și cu sintagma *fiică de crai*), atestă rolul special, rangul înalt, dar și importanța deosebită care i se atribuia gazdei.*

De asemenea, primul nume amintit se întâlnește și într-un alt colind din Bozovici: „Iest-on măr marie rotat, / Dar în pat cinie-m iera, *re / Leroloi Doamnîe, // Dar în pat cinie-m iera? / Nicolaie¹ făt frumosî. (bis) / Vântu-l mare-o aburatu, (bis) / Flori dîn măr s-au scuturato. (bis) / Dară-n vîrfu măroloie (bis) // Fașîe-i dă sîrm-aleasă, (bis) / Scucișielîe, bumbășielie. (bis)” (Ursu 1958: 168). Așa cum reiese și din nota adăugată de Nicolae Ursu, numele propriu din text variază în funcție de cel al gazdei. Spre deosebire de textele de mai sus, în care apare imaginea unor tineri călare, în ultimul fragment citat personajul stă așezat într-un pat, lângă un măr înflorit. Acest fapt se datorează, după unii cercetători, intenției „de a releva mai tăios pe cei ce dorm scâlțați în flori” (Bîrlea 1981: 349) – ca prototip al tânărului înstărit, care duce o viață lipsită de griji, dar și al lui Făt-Frumos (prin adjectivul-atribut prezent în vecinătatea numelui).*

De asemenea, în fragmentele de mai sus se regăsește un alt personaj specific culturii tradiționale – *fiica de crai*, cea care are menirea de a-l răsplăti tânărul călăreț-colindător: „O **fică dă crai** trișia, *re, / Cîn' pră Ghiorgie mi-l vegia, / Da cu cîe mi-l dăruia, *re?* / C-un pitac d-arjint curat. / Să fiț, gazdo, sănătoasă, / Pân'la anul tot voioasă.” (Ursu 1958: 167).*

Din aceeași categorie, a gazdelor, fac parte toți **oamenii** în general, ca participanți / beneficiari ai evenimentului nașterii lui Iisus Hristos: „Bucurați-vă și vă veseliți **toți oamenii, toți oamenii**, / Căci pe Cristos împăratul l-au născut. (bis).” (Ursu 1958: 174). În acest sens, cităm și o strofă din cântecul de stea *Veniți astăzi, credincioșii*, cântat, la ora actuală, mai mult în cadrul slujbelor religioase ale Bisericii, text ce cunoaște o serie de variante în diferite ediții tipărite: „Veniți astăzi, **credincioșii**, / Să săltăm, să săltăm, / De nașterea lui Hristos / Ne bucurăm.”²

Din categoria urătorilor menționați în textele ceremoniale din zona studiată, fac parte junii **colindători, copiii colindători, țiganii**: „*Leroloi*, Pliecat, mi-au pliecatî, / Pliecat, mi-au pliecatî, / *Leroloi*, **Juni colindători**. / *Leroloi*, Mari priedătători / *Leroloi*, Patruzăși și șinși / *Leroloi*, Șinzăși făr'dă șinși” (Ursu 1958: 166); „Sculaț, sculaț, mari boieri, (bis) / Vă vin **juni colindători**. (bis)” (Ursu 1958: 164); „Bună dzăua lu' Ajun, / că-i măi bună-a lu' Crăciun, / că-i cu miei, / cu porcei, / cu **copiii** după ei. / Bivaaa!”³; „Cîntaț, dom-mari, cîntaț, / Și la **Țigañ** daț. / Dațî-ñe cîrnatu, / Că ne ducem la altu.” (Petrovici 1935: 41).

O categorie aparte o constituie cea a personajelor biblice secundare, cu o singură ocurență, dintre care amintim **mamele** și cei **14000 de prunci** uciși de Irod, menționați în episodul scripturistic bine-cunoscut: „Oastea și-o trimise / **pruncii** de-i ucise, / de doi ani în jos, / vrând și pe Hristos! // Intră prin odaie, / toți **copiii**-i taie, / din leagăn dormiți, / din brațe răpiți. // **Mamele** se uită / **pruncii** cum se curmă / și îi vād cum mor / **copilașii** lor! // – **Mamelor**, nu plângeți, / pieptul nu vi-l frângeți, / **pruncii** n-au murit, / ci s-au preamărit.”⁴.

*

După cum am arătat mai sus, în textele ceremoniale specifice obiceiului colindatului din perioada de iarnă, în Valea Almăjului, pe lângă personajele biblice, se remarcă un număr

¹ Cu mențiunea: „Sau alt nume” (Ursu 1958: 165).

² De regulă, aceste texte sunt cântate din anumite cărți bisericesti și cunoscute pe scară largă de credincioși.

³ Florina-Maria Băcilă, 36 de ani, profesoară, Timișoara, originară din Dalboșeț.

⁴ Elena Surulescu, 61 de ani, învățătoare, Gârbovăț.

important de figuri ce țin de diferite spații. Datorită faptului că aceste creații aparțin culturii tradiționale orale și deci au fost transmise, din generație în generație, prin viu grai, denumirile personajelor cunosc diverse variante, unele chiar în pronunție dialectală (de exemplu, *Micolaie, Ghiorgh(i)e, Taica Crăciun, Sfântu Anu-nou*).

De precizat că, prin implicarea lor atât în practicile specifice acestei perioade, cât și în acțiunea prezentată în textele ceremoniale, ele suferă o serie de adaptări la spațiul autohton (de exemplu, participă la masa în comun, caracteristică sărbătorilor sau praznicelor); totodată, apar alături de unele dintre figurile biblice, deși aparțin, evident, unor perioade istorice diferite sau trimit la anumite legende. De asemenea, semnalăm și faptul că implicarea personajelor în acțiunile din texte ori în manifestările amintite nu are o conotație preponderent creștină, ci, mai degrabă, una tradițională, laică.

Referințe bibliografice:

- AGA, Victor 2005: *Simbolică biblică și creștină. Dicționar enciclopedic (cu istorie, tradiții, legende, folclor)*, ediția a II-a, Timișoara, Editura Învierea.
- ANDREI, Nicolae 2007: *Monografia localității Bănia, Reșița*, Editura TIM.
- BĂLAN MIHAILOVICI, Aurelia 2003: *Dicționar onomastic creștin. Repere etimologice și martirologice*, București, Editura Minerva.
- BÎRLEA, Ovidiu 1981: *Folclorul românesc*, volumul I, București, Editura Minerva.
- BOLDUREANU, Ioan Viorel 2008: *Etnologie și folclor. Cultură tradițională orală. Teme, concepte, categorii*, Timișoara, Editura Marineasa.
- BRANIȘTE, Ene, BRANIȘTE, Ecaterina 2001: *Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase*, Caransebeș, Editura Diecezană.
- EVSEEV, Ivan 2007: *Enciclopedia simbolurilor religioase și arhetipurilor culturale*, Timișoara, Editura Învierea.
- GHINOIU, Ion 2004: *Sărbători și obiceiuri românești*, București, Editura Elion.
- HEDEȘAN, Otilia 2005: *Lecții despre calendar*, Timișoara, Editura Universității de Vest.
- KERNBACH, Victor 1995: *Dicționar de mitologie generală*, București, Editura Albatros.
- PANDURU, Pavel 2004: *Perioada sărbătorilor de iarnă în Almăj*, in Gheorghe Țunea, Octavian Doclin (coord.), *Obiceiuri și tradiții de peste an în Banatul Montan*, Timișoara, Editura Marineasa, p. 86-101.
- PAPANĂ, Ovidiu 2006: *Categorii ale producțiilor folclorice muzicale românești*, Timișoara, Tipografia Universității de Vest, Facultatea de Muzică (curs litografiat).
- PAPANĂ, Ovidiu 2004: *Colinda în Mehala: o restituire necesară*, Timișoara, Editura Universității de Vest.
- PETROVICI, Emil 1935: *Folklor din Valea Almăjului*, in „Anuarul Arhivei de Folklor”, III, p. 25-157.
- POP, Mihai, RUXĂNDIOIU, Pavel 1978: *Folclor literar românesc*, ediția a II-a, București, Editura Didactică și Pedagogică.
- TRIFAN, Ovidiu 2008: *Colindul în creația corală românească* (teză de doctorat), Universitatea de Arte „George Enescu” – Iași, Facultatea de Compoziție, Muzicologie, Pedagogie Muzicală și Teatru.
- URSU, Nicolae 1958: *Cântece și jocuri populare românești din Valea Almăjului (Banat)*, București, Editura Muzicală.

Informatori:

- Nicolae Andrei, 63 de ani, profesor, Bănia, născut la Prilipeț.
- Florina-Maria Băcilă, 36 de ani, profesoară, Timișoara, originară din Dalboșeț.
- Ion Băcilă, 82 de ani, rapsod, fost dirijor al corului Bisericii Ortodoxe din Dalboșeț.
- Nicolae Piescu, 83 de ani, cântăreț de strană, Bozovici.
- Elena Surulescu, 61 de ani, învățătoare, Gârbovăț.

Perioada în care au fost efectuate anchetele: 2012-2014.

* Această lucrare a fost cofinanțată din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013, Cod Contract: POSDRU/159/1.5/S/140863, Cercetători competitivi pe plan european în domeniul științelor umaniste și socio-economice. Rețea de cercetare multiregională (CCPE).